

RECHT OP GEPAST ONDERWIJS VOOR KINDEREN EN JONGEREN IN DE JEUGDHULP

– Vlaams Welzijnsverbond –

*Te veel kinderen in de sectoren
van de integrale jeugdhulp
krijgen te weinig,
niet aangepast of in het
slechtste geval geen onderwijs.*

Het recht op onderwijs is een basisrecht voor elk kind en elke jongere. Dit is, vanzelfsprekend, niet anders voor kinderen en jongeren die worden ondersteund vanuit de jeugdhulp.

Jeugdhulp begrijpen we hier in de ruime betekenis van het woord en omvat alle ondersteuning en hulpverlening aan kinderen, jongeren en gezinnen. In Vlaanderen wordt deze vorm van hulpverlening gevat binnen de integrale jeugdhulp. **Het decreet Integrale Jeugdhulp (2013) legt de wettelijke basis voor alle betrokken sectoren om een verregaande samenwerking en afstemming mogelijk te maken***. Doel is om er vanuit een gezamenlijk engagement over te waken dat kinderen en jongeren steeds ergens terecht kunnen en dat er geen breuken zijn in de hulpverlening. Zo moeten minderjarigen en hun gezin gemakkelijk de hulp vinden die ze nodig hebben.

Uit het jaarverslag jeugdhulp weten we dat het aantal ondersteunde kinderen en jongeren enorm is en toeneemt. In 2020 werden zo bijvoorbeeld 26.422 kinderen en jongeren tot 25 jaar ondersteund door de voorzieningen van het Vlaams agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), 18.069 door voorzieningen jeugdhulp van agentschap Opgroeien, 9.424 door Pleegzorg, 5.753 door de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW), 13.051 door de Vertrouwenscentra Kindermishandeling (VK) en 1.067 door de gesloten jeugdinstituten van agentschap Opgroeien (GI). Dit zijn de cijfers van zij die effectief een vorm van hulp of ondersteuning hebben gekregen. Daarnaast zijn er nog vele andere noden en hulpvragen die niet blijken uit deze statistieken, **want ook het recht op hulpverlening staat onder druk en wachtlijsten blijven een realiteit.**

School als beschermende factor

Helaas stellen we vast dat het recht op (gepast) onderwijs voor meerdere kinderen en jongeren in de jeugdhulp niet gegarandeerd wordt. En dit terwijl een goede schoolloopbaan een belangrijke beschermende factor is voor de algemene ontwikkeling. **Te veel kinderen in de sectoren van de integrale jeugdhulp krijgen te weinig, niet aangepast of in het slechtste geval geen onderwijs.** Dit is zeker het

** Het decreet Integrale Jeugdhulp bundelt volgende Vlaamse sectoren: Onderwijs (CLB's), Opgroeien (Jeugdhulp en Kind en Gezin), Algemeen Welzijnswerk, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, Geestelijke Gezondheidszorg.*

geval voor kinderen en jongeren met complexe, meervoudige problemen en/of beperkingen.

Ook de schooluitval is bij sommige doelgroepen bijzonder hoog. Het Binc cijferrapport van 2021 bundelt de cijfergegevens uit de registratietool Binc voor de sector jeugdhulp (Opgroeien). Daarin lezen we dat gemiddeld over alle organisatietypes in deze sector een schoolachterstand vast te stellen is van anderhalf jaar.

Wanneer we de risicofactoren voor schoolverlaten bekijken, blijkt op de site van Onderwijs Vlaanderen dat er een aantal kenmerken zijn die ook vaak voorkomen bij jongeren die worden ondersteund vanuit de jeugdhulp. Zoals bijvoorbeeld psychische problemen en een problematische thuis- en gezinssituatie. Ook risicofactoren in de omgeving spelen een rol, zoals het niet aanwezig zijn van een gepaste school in de buurt of te weinig ondersteuning op school zelf.

Jeugdhulpvoorzieningen trachten schoolvertraging of -uitval te vermijden en zetten sterk in op het blijven participeren aan onderwijs. Dit doen ze op verschillende manieren: door zoveel mogelijk schorsingen of uitval te voorkomen en in te zetten op het kunnen blijven gaan naar de eigen school (indien dit mogelijk is), door het zoeken naar nieuwe scholen en door het uitbouwen van samenwerkingen met scholen om gezamenlijk deze doelstelling na te streven.

Regulier onderwijs

Zoveel als mogelijk tracht men de kinderen en jongeren te laten aansluiten op het reguliere onderwijs. We hebben het dan over alle verschillende vormen van onderwijs: voltijds, deeltijds, duaal leren, leertijd, enz. En dit zowel voor gewoon als voor buitengewoon onderwijs. Ondanks de inspanningen van alle betrokkenen, blijven er jongeren uit de boot vallen. Ook binnen het onderwijs botst men op grenzen en regelgeving om een gepast aanbod voor deze kinderen en jongeren te organiseren. Wanneer er problemen zijn om 'gewoon' school te lopen en de mogelijkheden van het schoolinterne aanbod van basiszorg en verhoogde zorg niet volstaan, kunnen kinderen en jongeren in het gewoon onderwijs onder bepaalde voorwaarden gebruik maken van **een ondersteunings- of expertisenetwerk** (het vroegere geïntegreerd en inclusief onderwijs).

Daarnaast is er voor leerlingen die nood hebben aan uitbreiding van zorg het aanbod van het buitengewoon onderwijs (bv. type 5: ziekenhuisschool, type 3: gedrags- en emotionele stoornissen, type 2: verstandelijke beperking). Wanneer gewoon of buitengewoon onderwijs (al dan niet tijdelijk) onmogelijk is, is er binnen de onderwijsregelgeving de mogelijkheid om een

aangepast aanbod te organiseren onder de vorm van tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH*) of permanent onderwijs aan huis (POAH). **Via dit aangepast aanbod kunnen de kinderen en jongeren enige vorm van onderwijs krijgen, maar dit sluit vaak niet aan bij de noden die ze hebben.** Zowel POAH als TOAH zijn ook beperkt in het aantal lestijden per week en hebben dus een beperkt schoolaanbod in vergelijking met het aanbod voor kinderen en jongeren die gewoon naar school kunnen gaan. Bij gebrek aan een beter alternatief rekt men de mogelijkheden van TOAH en POAH op om toch enige vorm van school voor deze kinderen en jongeren te organiseren.

Om de aansluiting bij het onderwijs haalbaarder te maken, wordt er vanuit de jeugdhulp **complementair of geïntegreerd met het schoolaanbod een programma uitgewerkt vanuit de functie dagbesteding.** Er zijn helaas meer noden dan mogelijkheden om deze functie overal ten volle te kunnen uitbouwen. Vaak dient men hier ook creatief te zijn, gezien de regelgeving -jammer genoeg- ook een aantal vormen van samenwerking verhindert. Kinderen en jongeren met een beperking kunnen in de schoolcontext gebruik maken van een **persoonlijk assistent (PAB)** in de klas. Vanuit de regelgeving wordt dit echter beperkt tot praktische hulp en ook hier is de vraag groter dan het aanbod. Tot slot is er ook nog een **mogelijkheid om de vrijstelling van leerplicht aan te vragen.** Deze mogelijkheid wordt (gelukkig) de laatste jaren minder aangevraagd en vervangen door één van bovenvermelde opties.

Kind boven schoolloopbaan

Een andere kwetsbare doelgroep binnen de jeugdhulp voor schoolachterstand en/of -uitval zijn de tienerouders, en in het bijzonder tienermoeders. De Centra voor Integrale Gezinszorg (CIG) ondersteunen gezinnen die gekenmerkt worden door kwetsbaar ouderschap. Zo begeleiden zij onder andere ook tienermoeders. Voor deze moeders is de combinatie schoollopen en ouderschap vaak erg zwaar. Omwille van hun leerplicht worden ze verwacht aanwezig te zijn op school, anderzijds willen deze jonge vrouwen hun ouderschap zo goed mogelijk opnemen. Vaak geven tienermoeders prioriteit aan

** Wanneer een kind langdurig of chronisch ziek is, is de school sowieso verplicht om TOAH te organiseren.*

PAB = Persoonlijk Assistentie Budget

hun kind en zetten hun schoolloopbaan op de tweede plaats, waardoor deze doelgroep wordt gekenmerkt door een grote schoolachterstand en/of -uitval.

“Toen mijn dochtertje twee maand oud was, moest ik opnieuw naar school. Ik zette haar af aan de crèche. Op weg naar school voelde ik me verscheurd tussen leerling zijn en mama zijn. Tijdens de lessen kon ik alleen maar aan mijn dochter denken. Ik deed wat van mij verwacht werd maar heb dit niet lang kunnen volhouden. Het voelde gewoon niet juist dat mijn dochter op zo'n jonge leeftijd niet meer bij mij was.”

- Isaura

Binnen de meer besloten vormen van jeugdhulp is onderwijs ook geen evidentie. We denken hierbij aan de gemeenschapsinstellingen, maar ook aan de organisaties met een erkenning GES+ en veilig verblijf. **De jongeren die verblijven in deze werkvormen zijn vaak de verbinding met school verloren of zijn, omwille van hun complexe problematiek, niet meer welkom op hun oude school.** Jongeren die verblijven in de gemeenschapsinstellingen of het Vlaams detentiecentrum kunnen sowieso tijdelijk niet naar school en krijgen onderwijs in de voorziening zelf. **Die lessen voldoen niet aan het curriculum, waardoor men geen onderwijsequivalentie kan bereiken.** Dit pijnpunt werd ook herhaaldelijk benoemd in de rapporten van de Commissie van toezicht voor Jeugdhulpvoorzieningen (Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties, 2021).

Uit het jaarverslag van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties 2021:

“Mijn thuischool weigert me opdrachten te geven. Ik kan nu geen paasexamens doen en verlies wellicht weer mijn jaar.”

- Jongere in gemeenschapsinstelling

Conclusie

Het zijn verschillende concrete voorbeelden die schetsen dat er nog heel wat werk aan de winkel is om het recht op gepast onderwijs voor kinderen en jongeren met (complexe) ondersteuningsnoden te garanderen. **Toch zien we ook heel veel mooie praktijkvoorbeelden, waar welzijnsorganisaties binnen de jeugdhulp en scholen elkaar vinden en samen bruggen bouwen.** Er zijn ook de lerende netwerken onderwijs-welzijn die sinds september 2020 lopende zijn, met als specifiek doel de onderwijskansen voor kinderen en jongeren te versterken en schooluitval te voorkomen (Opgroeien, 2020). **Verschillende goede praktijken, waar heel wat lessen uit te trekken zijn, worden binnen de lerende netwerken in kaart gebracht.** Deze praktijken moeten verder ontsloten worden. Het is aan het beleid om dit mee te stimuleren en de nodige randvoorwaarden te creëren om samenwerking tussen onderwijs en welzijn te faciliteren. Er is immers nood aan een gemeenschappelijke visie vanuit de beleidsdomeinen en administraties zodat het beleid en de regelgeving constructief op elkaar afgestemd kunnen worden.

En daar zit volgens ons de eerste belangrijke stap. **We moeten verder evolueren naar een beleid waar de beleidsdomeinen onderwijs en welzijn dezelfde kaart trekken, namelijk: de kaart van het kind.** Met als uitgangspunt het garanderen van leerrecht voor alle leerlingen, ook de leerlingen die te maken hebben met ernstige, meervoudige en complexe problemen. Universal Design for Learning kan hiertoe handvaten bieden.

Met deze bijdrage willen wij een lans breken voor beter onderwijs op maat, voor al deze kinderen en jongeren. **Samen met de partners uit het onderwijsveld willen we zoeken hoe we de huidige drempels kunnen wegwerken om dit mogelijk te maken en een complementair en/of geïntegreerd aanbod te realiseren.**

Beleidsaanbevelingen

1. **Maak werk van een gedeelde visie tussen de beleidsdomeinen onderwijs en welzijn.**
 - Uitgangspunt hierbij is het leerrecht voor alle kinderen en jongeren.
 - Vertrek vanuit de insteek van *Universal Design for Learning* en bouw van daaruit flexibele onderwijsvormen uit die ruimte geven aan verschil.
 - Bekijk kinderen vanuit een holistische bril en valoriseer ook niet-cognitieve competenties.
2. **Gebruik deze gedeelde visie als toetssteen bij toekomstig beleid en in evoluties waar onderwijs en welzijn elkaar kruisen.**
 - De evoluties rond een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid vanuit het beleidsdomein welzijn en het leersteundecreet vanuit het beleidsdomein onderwijs, zijn belangrijke concrete dossiers waarin de gedeelde visie vertaling kan krijgen in beleidskeuzes.
3. **Onderwijs en welzijn zijn gelijkwaardige partners in dit verhaal en hebben een gedeelde verantwoordelijkheid.**
4. **Kom los van rigide structuren/sectoren/aanbod en werk (regelgevende en andere) drempels weg die samenwerking in de weg staan.**
5. **Trek lessen uit de lokale goede praktijken en ontsluit de resultaten uit de lerende netwerken onderwijs-welzijn.**
6. **Zorg ook binnen de meer besloten settings van jeugdhulp voor onderwijs op basis van de noden en interesses van de kinderen en jongeren en laat deze uitmonden in een onderwijs-equivalentie.**

VLAAMS WELZIJNSVERBOND

Het Vlaams Welzijnsverbond is een werkgeversorganisatie die meer dan 700 leden verenigt uit de non-profit welzijnssectoren (kinderopvang, jeugdhulp, preventieve gezinsondersteuning en voorzieningen voor ondersteuning van personen met een handicap) in Vlaanderen en Brussel. Wij bieden informatie en advies en verbinden mensen in netwerken. Onze kernopdracht bestaat uit belangenbehartiging bij de diverse overheden.

www.vlaamswelzijnsverbond.be

Begrippenlijst

Binc	Begeleiding in cijfers
CAW	Centra voor Algemeen Welzijnswerk
CIG	Centra voor Integrale Gezinszorg
GES+	Extreme gedrags- en emotionele stoornissen
GI	Gemeenschapsinstellingen
MFC	Multifunctioneel centrum
PAB	Persoonlijk Assistentie Budget
POAH	Permanent onderwijs aan huis
TOAH	Tijdelijk onderwijs aan huis
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VK	Vertrouwenscentrum Kindermishandeling

BRONNEN

Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties (2021). *Jaarverslag 2021 Commissie van toezicht voor Jeugdinstanties*. Geraadpleegd op 11 juli 2022, van <https://www.cvtj.be/nieuws/commissie-van-toezicht-voor-jeugdinstanties-stelt-nieuw-jaarverslag-voor>.

Decreet betreffende de integrale jeugdhulp (2013). Geraadpleegd op 11 juli, van <https://codex.vlaanderen.be/PrintDocument.ashx?id=1023237&geannoteerd=false>.

Onderwijs Vlaanderen (2022). *Vroegtijdig schoolverlaten: risicofactoren en kenmerken*. Geraadpleegd op 11 juli, van <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/vroegtijdig-schoolverlaten-risicofactoren-en-kenmerken>.

Opgroeien (2021). *Binc cijferrapport 2021*. Geraadpleegd op 11 juli 2022, van <https://www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/Cijferrapport%20BINC%202021.pdf>.

Opgroeien (2020). *Jaarverslag jeugdhulp 2020*. Geraadpleegd op 11 juli 2022, van <https://www.jaarverslagjeugdhulp.be/kerncijfers/wie-krijgt-hulp>.

Opgroeien (2020). *Lerende netwerken jeugdhulp-onderwijs*. Geraadpleegd op 11 juli 2022, van <https://www.jeugdhulp.be/actua/nieuwsberichten/lerende-netwerken-jeugdhulp-onderwijs>.

UDL (Universal Design for Learnings) – platform. Geraadpleegd op 29 augustus 2022, van <https://sites.arteveldehogeschool.be/udl/>.